

2012

POLITSEI- JA
PIIRIVALVEAMET

KOORDINATSIOONIBÜROO

ANALÜÜSITALITUS

EPAM

LIIKLUSVÄÄRTEGUDE KARISTUSTE MÕJU KORDUVRIKKUMISTELE

Lühianalüüs prioriteetsete liiklusväärtegude karistuste mõju kohta
korduvrikkumistele

Koostanud: PPA KB ANT vanemspetsialist Riin Paabo, peaspetsialist Mait Ramat, nõunik
Tarmo Sari, juht Marilis Sepp

SISUKORD

KOKKUVÕTE.....	3
SISSEJUHATUS JA METOODIKA.....	5
METOODIKA	5
LÜHIÜLEVAADE.....	7
LUBATUD SÕIDUKIIRUSE ÜLETAJAD (LS § 227)	7
LUBATUD ALKOHOLI PIIRMÄÄRA ÜLETAJAD (LS § 224)	9
TURVAVARUSTUSE NÕUETE RIKKIJAD (LS § 239-240)	9
KESKMISTE RAHATRAHVIDE SUURUSE MÕJU KORDUVRIKKUMISTELE	10
KIIRUSE ÜLETAMISED KUNI 20 KM/H	10
KIIRUSE ÜLETAMISED 21-40 KM/H.....	11
KIIRUSE ÜLETAMISED 41-60 KM/H.....	12
KIIRUSE ÜLETAMISED ÜLE 60 KM/H.....	13
ALKOHOLI PIIRMÄÄRA ÜLETAMISED.....	14
TURVAVARUSTUSE NÕUETE RIKKUMISED	15
KOKKUVÕTE KESKMISTE RAHATRAHVIDE SUURUSE MÕJUST	16

KOKKUVÕTE

Analüüs on koostatud vastavalt 22.03.2012 peadirektorilt saadud ja KB ANT juhi detailiseeritud lähteülesandele tähtajaga 29.03.2012.

Analüüsi eesmärgiks on anda ülevaade valitud liiklusväärtegude karistuste mõjust korduvrikkumistele. Lühianalüüsis vaadeldi perioodil 01.07.2011 kuni 29.02.2012 toimepandud väärteguisid kiiruse ületamise (LS § 227 kõik lõiked), alkoholi piirmäära ületamise (LS § 224) ja turvavarustuse nõuete (LS § 239-240) rikkumiste osas.

Esimeses osas toodi välja rikkujate ja korduvrikkujate üldarvud rikkumise kvalifikatsiooni ja ka karistuste lõikes.

Korduvrikkujate osakaal kiiruse ületajatest varieerub lõigete kaupa, kuid jääb vahemikku 7-10%. Enamik kiiruse ületamise eest saadavad karistused, sõltumata lõigetest, on suures osas rahatrahvid. Kõige enam hoiatusi saadakse ootuspäraselt LS § 227 lg 1 eest. Hoiatamine on mõjus, kuid seda ainult tänu karistamise faktile kui sellisele ning ainult üldjuhul seadusekuulekate inimeste puhul. Kiiruse ületamiste karistamiste statistikast võib järeldada, et teatud osa liiklejatest on järjepidevad kehtestatud nõuetega mitteamestamisest ning ka karistamine ei pruugi alati distsiplineerivalt mõjuda.

Kõikidest vähemalt ühel korral alkoholi piirmäära ületades mootorsõidukit juhtinud rikkujatest moodustavad korduvrikkujad 3%. Enamikel juhtudel määratakse karistuseks rahatrahv ning hoiatusi ei määrata. Aresti saanute korduvrikkujate osakaal on 10%.

Turvavarustuse nõuete rikkujatest moodustavad korduvrikkujad 5% ja peamiseks karistuse liigiks on hoiatus või rahatrahv.

Kiiruse ületajate korduvrikkujate osakaal on sarnane praktiliselt kõigi karistusliikide osas, mahtudes 7-12% vahele. Suurem korduva rikkumise varieeruvus eri karistusliikide lõikes oli alkoholi piirmäära ületuste korral: korduvalt pani sama väärtegu toime (ja jäi ühtlasi vahele) 2% rahatrahvi saanutest ja 10% aresti saanutest. Kuid siin on tõenäoliselt määravaks olnud juhtumite sisulised erinevused ja liitkaristuste esinemise võimalus.

Ülevaate teises osas vaadeldi ainult neid rikkumisi, mille karistuseks oli määratud rahatrahv. Vaatluse alt jäeti välja väärteod, kus ühes väärteoasjas määrati mitme paragrahvi eest kokku üks liitkaristus (nende puhul ei saa kätte, mille eest täpselt, kui suur karistus on määratud).

Eeldati vaikumisi, et kui rahatrahvi suurusel on mõju korduvrikkumise ärahoidmisele, siis on korduvrikkujate puhul eelneva (esimese) karistuse keskmine trahv väiksem (trahv ei mõjunud!) kui neil rikkujatel, kes pärast esimest rikkumist ei ole uue rikkumisega politseile vahele jäänud (trahv mõjus!). Eeldame, et politseile vahelejäämise tõenäosus on mõlemal grupil üks.

Vaadeldud väärtegude (LS § 227 lg 1, LS § 227 lg 2, LS § 227 lg 3, LS § 227 lg 4, LS § 224, LS § 239-240) eest **keskmiste määratud rahatrahvide võrdlemisel täheldati, et esimese rikkumisega piirdunud ja korduvalt sama tüüpi rikkumise toime pannud isikute vahel rahatrahvi suurus korduvrikkumise ärahoidmisele mõju ei avalda.**

Antud väärtegudest paistis ainult LS § 227 lg 4 puhul silma võimalus, et suurem keskmine rahatrahv suudab ära hoida järgmise rikkumise, kuid tänu korduvrikkujate väga väiksele valimile, ei saa selles kindel olla.

Peab ka arvestama, et liiklushuligaanide käitumisele vähemasti määratud keskmised karistused üldiselt mingit mõju ei avalda. Samal ajal avaldab enamikule liiklejaist kindlasti ennetavat mõju karistuse fakt kui selline, kuid rahatrahvi (keskmine) suurus üldiselt rolli ei mängi. Mõju ei pruukinud ilmned ka seetõttu, et realselt määratud karistused on väiksed ja n.ö piir, kust alates trahvi suurusel on mõju, ei avaldunud. Sellele võis viidata LS § 227 lg 4 (suur kiiruseületamine), mille puhul rahatrahvid on suured ja kus võis teha järeltule, et määratud trahv võis hoida ära järgmiste rikkumiste toimepanemist. Sellest tulenevalt võiks rakendada senisest karmimat karistuspraktikat väga väikeste rahatrahvide määramisest loobumisega. Selle mõjususe nõuab pikemaajalist põhjalikku analüüsi.

SISSEJUHATUS JA METOODIKA

Analüüsi eesmärgiks on anda ülevaade teatud liiklusväärtegude karistuste mõjust korduvrikkumistele. Nendeks liiklusväärtegedeks on kiiruse ületamised lõigete kaupa (Liiklusseadus (LS) § 227), alkoholi piirmäära ületamised (LS § 224) ja turvavarustuse nõuete rikkumised (LS § 239-240).

Vaadeldavaks perioodiks võeti 01.07.2011 kuni 29.02.2012 ehk kaheksa kuud uue LS kehtivuse algusest. Selline valik tehti kahel põhjusel: nii on karistuse mõju hinnang aktuaalne ja uuest ning vanast liiklusseadusest tingitud erisuste tõttu lihtsam võrreldavate hinnanguteni jõuda.

Dokumendi esimeses osas antakse ülevaade vaadeldaval perioodil nimetatud väärtegeid toime pannud rikkujate arvudest ja neile määratud karistustest ning püütakse anda hinnang üldisele karistuste mõjususele.

Teises osas vaadeldakse eraldi ainult rahatrahvide määramist ja antakse hinnang selle suuruse mõjususele.

METOODIKA

Analüüsi teises osas eeldame, et kõigil esimest korda seadust rikkunud isikutel on võrdne risk jääda järgmise rikkumisega politseile vahele, sõltumata sellest, millal ja kus liiklusjärelvalvet teostatakse. Vahelejäämise risk ei sõltu ajast ega ruumist. Eeldame, et kui esimene rahatrahvi suurus oli mõjus, siis teist rikkumist ei järgne.

Reaalsuses on nendele eeldustele vastavat situatsiooni ilmselt võimatu saavutada, kuid antud hetkel puudub võimalus adekvaatselt hinnata vahelejäämise riski hajumist pärast esimest vahelejäämist.

Kokkuvõtvalt: me hindame seda, kas korduvrikkumist on sagedamini pärast esimese rikkumise korral määratud „liiga kerget“ karistust.

Rahatrahvide mõjusust hinnatakse selliselt, et antud perioodil nimetatud väärtegeid toimepannud isikud jagatakse iga kvalifikatsiooni lõikes nelja gruppi ning võrreldakse gruppide keskmisi määratud rahatrahve. Nendeks gruppideks on:

1. isikud, kellel **puuduvad möödunud aastal** kitsendatud LS paragrahvide järgi **rikkumised**
 - a. **JA** kes vaadeldaval perioodil **pärast esimese rikkumise eest** saadud **karistust ei ole enam** sama tüüpi **rikkumisi toime pannud**;
 - b. **JA** kes vaadeldaval perioodil **pärast esimese rikkumise eest** saadud **karistust pani** veel sama tüüpi **rikkumisi toime**
2. isikud, kellel **oli möödunud aastal** kitsendatud LS paragrahvide järgi kvalifitseeritud **rikkumisi**
 - a. **JA** kes vaadeldaval perioodil **pärast esimese rikkumise eest** saadud **karistust ei ole enam** sama tüüpi **rikkumisi toime pannud**;
 - b. **JA** kes vaadeldaval perioodil **pärast esimese rikkumise eest** saadud **karistust pani** veel sama tüüpi **rikkumisi toime**.

Tulevikus toime pandud rikkumised (2. või sellest järgnevad süüteod) loetakse käesolevas analüüsis tüübilt samaks järgmistel tingimustel:

- a) kui 1. rikkumine on LS §224, siis 2. rikkumine peab ka olema LS §224;
- b) kui 1. rikkumine on kas LS §239 või LS §240, siis 2. rikkumine peab ka olema kas LS §239 või LS § 240;
- c) kui 1. rikkumine on kas LS §227 lg 1, LS §227 lg 2, LS §227 lg 3, LS §227 lg 4, siis 2. rikkumine peab olema LS §227, vaatamata sellele, millise löikega on tegemist (kiiruse ületamine on kiiruse ületamine, piirkiiruse ületamise suurus rolli ei mängi).

Kitsendatud LS-ks peame käesolevas analüüsis selliseid liiklusseaduse rikkumisi, milliseid norme on mootorsõidukijuht lühiajalise pahatahtliku käitumisega vahetult eiranud. See tähendab, et kitsendatud LS-i alla me ei loe kergliikleja rollis toime pandud süütegusid, sõiduki tehnilist vms seisukorda käsitlevaid süütegusid ja töö- ning puhkeajaga seonduvaid süütegusid. Seda seetõttu, et eeldatavasti omavad kitsendatud LS-i alla käivad rikkumised suuremat kaalu järgmisele LS rikkumisele. Kitsendatud LS-ga möödunud jooksva aasta rikkumiste olemasolu fakti väljaselgitamise eesmärgiks on eristada rahatrahvide määrasid, mis on eeldatavasti suuremad tänu eelnevalt toime pandud rikkumis(t)ele.

Kitsendatud LS-i paragrahvid on järgmised:

- uus LS (alates 01.07.2011) §§ 201-202, 221-227, 230-240, 242;
- vana LS (kuni 30.06.2011) § 74'1-74'2, 74'15-74'22, 74'24-74'27, 74'30-74'35, 74'64.

LÜHIÜLEVAADE

Lühiülevaate esimeses osas näidatakse vaadeldaval perioodil väärteokorras karistatud süütegude üldnäitajaid: rikkujate arve, rikkujate arve esimese karistuse liikide lõikes, neist korduvrikkujate arve ning tuuakse välja ka korduvrikkujate osakaal.

Esimeses osas, lühiülevaates kajastuvad ka liitkaristustega väärteod. Seega, vaadeldes andmeid, tuleb silmas pidada, et osale rikkujast on mitme erineva väärteo eest määratud üks liitkaristus, mida ei ole võimalik kvalifikatsioonide kaupa tükeldada. Alati ei väljenda määratud karistus teatud väärteoliigi all täit tõde, kuid üldhinnanguid see oluliselt ei muuda ning hinnanguid võib adekvaatseks pidada. Üheks tõe moonutuse näiteks on näiteks tabelis 1 sisalduv kiiruse ületamise eest kuni 20 km/h määratud arest – see on liitkaristus mitme sama juhtumiga seotud väärteo eest.

Lühiülevaates kasutatavates tabelites lähtutakse korduvrikkujate väljaselgitamisel „metoodika“ sektsioonis käsitletavast „sama tüüpi liiklusväärtegede loogikast“ ehk kui isiku esimene rikkumine on kiiruse ületamine kuni 20 km/h, siis me loeme talle määratud esimest karistust mittemõjusaks juhul kui ta pärast seda rikkumist paneb toime ükskõik millise LS § 227 lõike järgi kvalifitseeritava väärteo. Korduvrikkujaid kujutatakse tabelites veeru „I karistus ei mõjunud“ all.

Eriõiguste äravõtmiste korduvuse statistikat ei saa vaadeldava perioodi kohta (8 kuud) väga tõsiselt võtta, kuna eriõigus võetakse ära kuudeks ning karistuse kandmisest kinnipidamise puhul on rikkuja liiklusest mõnda aega eemaldatud. Siin esineb aga ka erandeid, liiklushuligaane.

LUBATUD SÕIDUKIIRUSE ÜLETAJAD (LS § 227)

Tabelist 1.1 näeme kõigepealt, et vaadeldaval perioodil (01.07.2011 kuni 29.02.2012) on vähemalt ühel korral kiiruse ületamisega kuni 20 km/h politseile vahele jäänud 13176 isikut, kellest 1133 ehk 9% on pärast esmarikkumist veel mõne kiiruse ületamise paragrahvi lõike vastu eksinud ning politseile vahele jäänud. Sarnased osakaalud on ka muude kiiruse ületamise paragrahvi lõigete puhul täheldatavad (tabel 1.1 ja tabel 1.2): korduvrikkumiste osakaalud varieeruvad 7-10% vahel.

Tabel 1.1. Vaadeldaval perioodil kiiruse ületamisega vahele jäänud isikute arvud ja neile määratud esimese karistuste liigid.

	§ 227 lg 1			§ 227 lg 2		
	Rikkujate arv (I karistus)	I karistus ei mõjunud	(%)	Rikkujate arv (I karistus)	I karistus ei mõjunud	(%)
Rikkujate arv	13176	1133	9%	16755	1453	9%
sh sai hoiatada	4984	351	7%	107	12	11%
sh sai rahatrahvi	8169	779	10%	16433	1403	9%
sh sai aresti	5	2	40%	13	1	8%
sh eõ. ärav.	14	0	0%	379	47	12%
sh rahatrahv+eõ. ärav.	11	0	0%	211	19	9%

Enamik kiiruse ületamise eest saadavad karistused, sõltumata lõigetest, on suures osas rahatrahvid (rahatrahve vaadatakse eraldi analüüsi teises osas). Selles osas erinevad ootuspäraselt kõige enam kiiruse ületamise 1. lõike eest määratud karistused, kus ca 40% karistustest esmase rikkumise puhul on hoiatused. Kui võrrelda esimese rikkumise eest hoiatuse saanud isikute osakaalu (40%)

ülejäänud rikkujatest ja korduvrikkujate puhul vastavat osakaalu (ca 30%), võib öelda, et hoiatamine on mõjus, kuid seda ainult tänu karistamise faktile kui sellisele ning ainult üldjuhul seadusekuulekate inimeste puhul.

Suurema määra kiiruse ületajate (lõige 3 ja 4) on määratud igal juhul vähemalt rahatrahv. Ehk üldarve vaadates saab öelda, et karistuste määrad on proportsioonis rikkumise astmega. Samas, võrreldes karistuste liike korduvrikkujate osakaalude lõikes, selgub, et korduvrikkujate osakaal on suhteliselt sarnane nii rikkumiste kui ka karistuste määrade lõikes, kõikides valdavalt 7-12% vahel. Neid tulemusi tõlgendades võib ühe võimalusena järeldada, et teatud osa liiklejatest on järjepidevad kehtestatud nõue mittejärgimisel ning ka karistuste karmistamine ei pruugi alati distsiplineerivalt mõjuda. Neile, liiklushuligaanidele, ei ole ükski vaadeldavatest karistustest mõjus.

Tabel 1.2. Vaadeldaval perioodil kiiruse ületamisega vahele jäänud isikute arvud ja neile määratud esimese karistuste liigid.

	§ 227 lg 3			§ 227 lg 4		
	Rikkujate arv (I karistus)	I karistus ei mõjunud	(%)	Rikkujate arv (I karistus)	I karistus ei mõjunud	(%)
Rikkujate arv	886	88	10%	109	8	7%
sh sai hoiatada	1	0	0%	0	0	*
sh sai rahatrahvi	806	78	10%	75	6	8%
sh sai aresti	9	1	11%	6	2	33%
sh eõ. ärav.	144	17	12%	37	2	5%
sh rahatrahv+eõ. ärav.	78	9	12%	18	0	0%

LUBATUD ALKOHOLI PIIRMÄÄRA ÜLETAJAD (LS § 224)

Lühiülevaates vaadeldakse väärteo korras rikkumisi. KarS § 424 kuritegusid siin ei vaadata.

Tabelist 2 näeme, et vaadeldaval perioodil on vähemalt ühe korra alkoholi piirmäära ületades mootorsõiduki juhtides politseile vahele jäänud 3390 isikut. Korduvrikkujate osakaal on, võrreldes kiiruse ületamisega, üsna väike (3%).

Väärteokorras alkoholi piirmäära ületades mootorsõiduki juhtimiste puhul määratakse karistuseks enamikel juhtudel rahatrahv ning hoiatusi ei määrata. Aresti saanute korduvrikkujate osakaal on küll mõnevõrra suurem (10%), kuid ilmselt määratakse arest sisuliselt raskemate juhtumite puhul. Olulisteks teguriks võib olla asjaolu, et lisaks alkoholi mõju all mootorsõiduki juhtimisele on rikkuja sama juhtumi raames toime pannud ka mõne teise, näiteks muu otseselt liiklusohutliku teo.

Tabel 2. Vaadeldaval perioodil alkoholi piirmäära ületades mootorsõiduki juhtimisega vahele jäänud isikute arvud ja neile määratud esimese karistuste liigid.

	Rikkujate arv (I karistus)	I karistus ei mõjunud	(%)
Rikkujate arv	3390	105	3%
sh sai hoiatada	0	0	0
sh sai rahatrahvi	2889	75	3%
sh sai aresti	119	12	10%
sh eõ. ärav.	994	19	2%
sh rahatrahv+eõ. ärav.	675	8	1%

TURVAVARUSTUSE NÕUETE RIKKIJAD (LS § 239-240)

Tabelist 3 näeme, et vaadeldaval perioodil on vähemalt ühe korra turvavarustuse nõuete rikkumisega politseile vahele jäänud 8702 isikut, kellest 5% on seda teinud korduvalt. Karistuseks määratakse valdavalt kas hoiatus või rahatrahv. Eriõiguste ja arestide määramise statistika on ilmselt liitkaristuste tõttu moonutatud.

Tabel 3. Vaadeldaval perioodil turvavarustuse nõuete rikkumisega vahele jäänud isikute arvud ja neile määratud esimese karistuste liigid.

	Rikkujate arv (I karistus)	I karistus ei mõjunud	(%)
Rikkujate arv	8702	402	5%
sh sai hoiatada	3795	158	4%
sh sai rahatrahvi	4880	244	5%
sh sai aresti	6	0	0%
sh eõ. ärav.	23	2	9%
sh rahatrahv+eõ. ärav.	16	2	10%

KESKMISTE RAHATRAHVIDE SUURUSE MÕJU KORDUVRIKKUMISTELE

Järgnevalt vaadeldakse ainult neid rikkumisi, mille karistuseks oli määratud rahatrahv. Vaatluse alt jäetakse välja väärted, kus ühes väärtetasjas määrati mitme paragrahvi eest kokku üks liitkaristus, kuna see on ilmselt suurem kui ühe rikkumise eest saadav rahatrahv ning meil on vaja võrrelda keskmisi trahvisummasid ühtsetel alustel.

Meie ülesanne on vaadata, kas rikkuja korduvrikkumine sõltub karistuse suuruselt. Näiteks: kui inimene saab esimese rikkumise eest 10 eurot trahvi ja paneb ka hiljem sama tüüpi väärtetoime, siis kas 20 eurot esimese rikkumise eest trahvi saanud isik paneb ka nii altilt uuesti sama tüüpi rikkumise toime? **Me eeldame vaikimisi, et kui rahatrahvi suurusel on mõju korduvrikkumise ärahoidmisele, siis on korduvrikkujate eelmise (esimese) karistuse keskmine trahv väiksem (trahv ei mõjunud!) kui neil rikkujatel, kes uuesti politseile vahele pole jäänud (trahv mõjus!).** Kui trahvisummad on võrdsed või vastupidises seoses, siis me ei saa öelda, et rahatrahvi suurusel oleks mõju korduvrikkumise ärahoidmisele.

Siinkohal eristame enne esimest rikkumist jooksva aasta jooksul kitsendatud LS rikkumisi toime pannud isikuid ja neid, kes ei ole neid sel ajal toime pannud, sest kui varasem karistus „all“ on, siis võib ka määratav karistus suurem olla.

Järgnevalt kasutatakse keskmiste võrdlemisel vajadusel ka statistilist hüpoteeside kontrolli (*Student'i T-Testi*) üldkogumite keskväärtuste võrdlemiseks. Testide väljundeid täies mahus aja ja ruumi kokkuhoiu mõttes välja ei kuvata ega tõlgendata, vaid viidatakse ainult tulemustele. Olgu vaid öeldud, et kontrollide eeldused on laias laastus täidetud, olulisuse tõenäosuseks on võetud 0,05 ning testitakse ühepoolseid hüpoteese (kas üks keskväärtus on statistiliselt olulisel määral suurem teisest).

KIIRUSE ÜLETAMISED KUNI 20 KM/H

Vaadeldaval perioodil määrati LS § 227 lg 1 eest liitkaristusena rahatrahv 7868 isikule, kellest 742 panid pärast esimest rikkumist veel vähemalt ühe LS § 227 väärtetoime (tabel 4).

Tabel 4. Vaadeldaval perioodil LS § 227 lg 1 toime pannud rikkujate arv varasema karistuse ja korduvuse lõikes.

Rikkujate arv	Piirdus 1. rikkumisega	Ei piirdunud 1. rikkumisega	Kokku
Varasemalt karistamata	4657	291	4948
Varasemalt karistatud	2469	451	2920
Kokku	7126	742	7868

Ülalolevast tabelist näeme küll seda, et korduvrikkujad moodustavad kokku ainult ca 10% kogu rikkujatest, kuid see ei anna meile vastust, kas selle taga on mittemõjus rahatrahv või mõni muu faktor, nagu näiteks juhuslikkus, mitte vahele jäämine või just kiiruse ületamine, sõltumata talle eelmine kord määratud rahatrahvi suuruselt.

Tabel 5. Vaadeldaval perioodil LS § 227 lg 1 toime pannud rikkujatele määratud keskmised rahatrahvid varasema karistatuse ja korduvuse lõikes.

Keskmine rahatrahv esimese rikkumise eest (EUR)	Piirdus 1. rikkumisega	Ei piirdunud 1. rikkumisega	Kokku
Varasemalt karistamata	29,17 €	29,98 €	29,22 €
Varasemalt karistatud	37,86 €	41,44 €	38,41 €
Kokku	32,18 €	36,94 €	32,63 €

Tabelis 5 on välja toodud kõikide vaadeldaval perioodil LS § 227 lg 1 järgi rahatrahviga karistatud isikute keskmised trahvid. Isikud on, vastavalt dokumendi „metoodika“ osas väljatoodud alustele, jagatud nelja erinevasse gruppi ning igale grupile on leitud (ikkagi) ESIMESE antud perioodile langenud rikkumiste keskmine trahvisumma. Järgnevate väärtegade liikide puhul kehtib sama loogika.

Ülalolevast tabelist näeme ootuspäraselt, et isikute keskmine rahatrahvisumma esimese vastava liiklusrikkumise eest on suurem neil, kes on varasemalt (enne 1. rikkumist) karistatud. Ootuspäraseks ei ole aga keskmiste trahvide määrad esimese rikkumisega piirdunud ja mittepiirdunud rikkujate puhul. Trahvi mõjususe seisukohast eeldaks, et esimese rikkumisega piirdunud isiku esimese rikkumise trahv oleks suurem kui neil, kes pärast esimest rikkumist veel sama tüüpi rikkumise korda saatsid.

Edasist eelduse kontrollimist vaja teha ei ole, kuna esimese rikkumisega piirdunud isikutele määratud keskmine trahvisumma on korduvuse mõttes mõlema grupi puhul väiksem kui korduvrikkujatele määratud keskmised trahvid. Situatsioon, kus väiksem trahvimäär esimese rikkumise puhul paneks liikleja vähem seadust rikkuma, on üldjuhul antud kontekstis ebaloogiline – tõsi küll, rahatrahvi määramise või vahelejäämise fakt mõjutab ilmselt paljusid inimesi, kuid summa suurus siinkohal rolli ei mängi. Kas keskmised on statistiliselt erinevad, jääb otstarbetuse tõttu tõestamata – otsus on juba tehtud.

Otsus: LS § 227 lg 1 puhul rahatrahvi suurus korduvale rikkumisele mõju ei avalda.

KIIRUSE ÜLETAMISED 21-40 KM/H

Vaadeldaval perioodil määrati LS § 227 lg 2 eest lihtkaristusena rahatrahv 15561 isikule, kellest 1318 panid pärast esimest rikkumist veel vähemalt ühe LS § 227 väärteo toime (tabel 6).

Tabel 6. Vaadeldaval perioodil LS § 227 lg 2 toime pannud rikkujate arv varasema karistatuse ja korduvuse lõikes.

Rikkujate arv	Piirdus 1. rikkumisega	Ei piirdunud 1. rikkumisega	Kokku
Varasemalt karistamata	10297	650	10947
Varasemalt karistatud	3946	668	4614
Kokku	14243	1318	15561

Tabel 7. Vaadeldaval perioodil LS § 227 lg 2 toime pannud rikkujatele määratud keskmised rahatrahvid varasema karistatuse ja korduvuse lõikes.

Keskmine rahatrahv esimese rikkumise eest (EUR)	Piirdus 1. rikkumisega	Ei piirdunud 1. rikkumisega	Kokku
Varasemalt karistamata	66,24 €	68,44 €	66,37 €
Varasemalt karistatud	87,32 €	99,40 €	89,07 €
Kokku	72,08 €	84,13 €	73,10 €

Sarnaselt kiiruse ületamisele kuni 20 km/h on ka sama paragrahvi teise lõike rikkumise eest määratud keskmised trahvid suuremad varasemalt karistatud liiklejatele, kuid mitteootuspäraselt on samamoodi ka esimese rikkumisega piirdunud isikute esimese rikkumise eest saadud keskmised trahvid väiksemad kui korduvrikkujate puhul (tabel 7).

Edasist kontrollimist eelduse kontrollimiseks vaja teha ei ole (vt seletust „KIIRUSE ÜLETAMISED KUNI 20 KM/H“ alapunkti juures) – otsus on juba tehtud.

Otsus: LS § 227 lg 2 puhul rahatrahvi suurus korduvale rikkumisele mõju ei avalda.

KIIRUSE ÜLETAMISED 41-60 KM/H

Vaadeldaval perioodil määrati LS § 227 lg 3 eest lihtkaristusena rahatrahv 666 isikule, kellest 59 panid pärast esimest rikkumist veel vähemalt ühe LS § 227 väärteo toime (tabel 8).

Tabel 8. Vaadeldaval perioodil LS § 227 lg 3 toime pannud rikkujate arv varasema karistatuse ja korduvuse lõikes.

Rikkujate arv	Piirdus 1. rikkumisega	Ei piirdunud 1. rikkumisega	Kokku
Varasemalt karistamata	403	26	429
Varasemalt karistatud	204	33	237
Kokku	607	59	666

Tabel 9. Vaadeldaval perioodil LS § 227 lg 3 toime pannud rikkujatele määratud keskmised rahatrahvid varasema karistatuse ja korduvuse lõikes.

Keskmine rahatrahv esimese rikkumise eest (EUR)	Piirdus 1. rikkumisega	Ei piirdunud 1. rikkumisega	Kokku
Varasemalt karistamata	288,16 €	327,54 €	290,55 €
Varasemalt karistatud	328,72 €	370,06 €	334,47 €
Kokku	301,79 €	351,32 €	306,18 €

Sarnaselt kiiruse ületamisele kuni 20 km/h ja 21-40 km/h on ka sama paragrahvi kolmanda lõike rikkumise eest määratavate keskmiste trahvide määrad suuremad varasemalt karistatud liiklejatele, kuid mitteootuspäraselt on samamoodi ka esimese rikkumisega piirdunud isikute esimese rikkumise eest saadud keskmised trahvid väiksemad kui korduvrikkujate puhul (tabel 9).

Edasist kontrollimist eelduse kontrollimiseks vaja teha ei ole (vt seletust „KIIRUSE ÜLETAMISED KUNI 20 KM/H“ alapunkti juures) – otsus on juba tehtud.

Otsus: LS § 227 lg 3 puhul rahatrahvi suurus korduva rikkumisele mõju ei avalda.

KIIRUSE ÜLETAMISED ÜLE 60 KM/H

Vaadeldaval perioodil määrati LS § 227 lg 4 eest lihtkaristusena rahatrahv 46 isikule, kellest 5 panid pärast esimest rikkumist veel vähemalt ühe LS § 227 väärteo toime (tabel 10).

Tabel 10. Vaadeldaval perioodil LS § 227 lg 4 toime pannud rikkujate arv varasema karistatuse ja korduvuse lõikes.

Rikkujate arv	Piirdus 1. rikkumisega	Ei piirdunud 1. rikkumisega	Kokku
Varasemalt karistamata	33	4	37
Varasemalt karistatud	8	1	9
Kokku	41	5	46

Tabel 11. Vaadeldaval perioodil LS § 227 lg 4 toime pannud rikkujatele määratud keskmised rahatrahvid varasema karistatuse ja korduvuse lõikes.

Keskmine rahatrahv esimese rikkumise eest (EUR)	Piirdus 1. rikkumisega	Ei piirdunud 1. rikkumisega	Kokku
Varasemalt karistamata	538,79 €	362,00 €	519,68 €
Varasemalt karistatud	738,00 €	600,00 €	722,67 €
Kokku	577,66 €	409,60 €	559,39 €

Sarnaselt eelmistele keskmistele trahvidele LS § 227 lõigetes, vastab varasemalt karistatud rikkujate kõrgem keskmine trahvisumma, võrreldes mittekaristatutega, ootustele. Praegusel juhul vastab aga ka esimese rikkumisega piirdunud isikute suurem keskmine trahvisumma, võrreldes korduvrikkujate määratud keskmise trahvisummaga, ootustele (tabel 11).

Samas peab ühel juhul nentima, et varasemalt karistatud korduvrikkujate arv on antud juhul väike ning statistiliselt paikapidavat järeldust teha ei saa.

Varasemalt karistamata korduvrikkujate valimid on küll väiksed, kuid ühepoolse hüpoteesi *T-TEST*-i tulemusel olulisuse tõenäosuse 0,05 juures on korduvrikkujate trahvimäär statistiliselt olulisel määral väiksem. Tulemus on ülalolevat tabelit vaadates ilmne, kuid arvame selle olevat väga väiksele valimile viidates tingimisi tõeseks.

Otsus: LS § 227 lg 4 puhul avaldab varasemalt karistamata rikkujate puhul rahatrahvi suurus korduva rikkumisele mõju tingimisi, varasemalt karistatud rikkujate puhul otsust vastu võtta ei saa.

ALKOHOLI PIIRMÄÄRA ÜLETAMISED

Vaadeldaval perioodil määrati LS § 224. eest lihtkaristusena rahatrahv 1531 isikule, kellest 36 panid pärast esimest rikkumist veel vähemalt ühe LS § 224 väärteo toime (tabel 12).

Tabel 12. Vaadeldaval perioodil LS § 224 toime pannud rikkujate arv varasema karistatuse ja korduvuse lõikes.

Rikkujate arv	Piirdus 1. rikkumisega	Ei piirdunud 1. rikkumisega	Kokku
Varasemalt karistamata	1109	20	1129
Varasemalt karistatud	386	16	402
Kokku	1495	36	1531

Tabel 13. Vaadeldaval perioodil LS § 224 toime pannud rikkujatele määratud keskmised rahatrahvid varasema karistatuse ja korduvuse lõikes.

Keskmine rahatrahv esimese rikkumise eest (EUR)	Piirdus 1. rikkumisega	Ei piirdunud 1. rikkumisega	Kokku
Varasemalt karistamata	384,67 €	373,80 €	384,48 €
Varasemalt karistatud	376,51 €	451,75 €	379,51 €
Kokku	382,57 €	408,44 €	383,18 €

Sarnaselt eelmistele keskmistele trahvidele LS § 227 lõigetes, vastab varasemalt karistatud rikkujate kõrgem keskmine trahvisumma, võrreldes mittekaristatutega, ootustele (tabel 13). Praegusel juhul vastab aga ka esimese rikkumisega piirdunud isikute suurem keskmine trahvisumma, võrreldes korduvrikkujatele määratud keskmise trahvisummaga, varasemalt aasta jooksul karistamata isikute puhul ootustele. Varasemalt karistatud rikkujate puhul on tulemus mitteootuspärane.

Varasemalt karistamata rikkujate puhul uuriti, kas esimese rikkumisega piirdunud isikute puhul on keskmine trahvisumma statistiliselt oluliselt suurem kui korduvrikkujate esimese karistuse keskmine rahatrahv. Olulisuse tõenäosuse 0,05 juures saadi tulemuseks, et keskmised trahvid ei erine teineteisest statistiliselt.

Otsus: LS § 224 puhul rahatrahvi suurus korduvale rikkumisele mõju ei avalda.

TURVAVARUSTUSE NÕUETE RIKKUMISED

Vaadeldaval perioodil määrati LS § 239-240 eest lihtkaristusena rahatrahv 4496 isikule, kellest 228 panid pärast esimest rikkumist veel vähemalt ühe LS § 239-240 väärteo toime (tabel 14).

Tabel 14. Vaadeldaval perioodil LS § 239.-240. toime pannud rikkujate arv varasema karistatuse ja korduvuse lõikes.

Rikkujate arv	Piirdus 1. rikkumisega	Ei piirdunud 1. rikkumisega	Kokku
Varasemalt karistamata	2511	74	2585
Varasemalt karistatud	1757	154	1911
Kokku	4268	228	4496

Tabel 15. Vaadeldaval perioodil LS § 239-240 toime pannud rikkujatele määratud keskmised rahatrahvid varasema karistatuse ja korduvuse lõikes.

Keskmine rahatrahv esimese rikkumise eest (EUR)	Piirdus 1. rikkumisega	Ei piirdunud 1. rikkumisega	Kokku
Varasemalt karistamata	28,13 €	34,16 €	28,30 €
Varasemalt karistatud	43,85 €	50,31 €	44,37 €
Kokku	34,60 €	45,07 €	35,13 €

Sarnaselt kiiruse ületamistele on turvavarustuse nõuete rikkumise eest määratavate keskmiste trahvide määrad suuremad varasemalt karistatud liiklejatele, kuid mitteootuspäraselt on samamoodi ka esimese rikkumisega piirdunud isikute esimese rikkumise eest saadud keskmised trahvid väiksemad kui korduvrikkujate puhul (tabel 15).

Edasist kontrollimist eelduse kontrollimiseks vaja teha ei ole (vt seletust „KIIRUSE ÜLETAMISED KUNI 20 KM/H“ alapunkti juures) – otsus on juba tehtud.

Otsus: LS § 239-240 puhul rahatrahvi suurus korduvale rikkumisele mõju ei avalda.

KOKKUVÕTE KESKMISTE RAHATRAHVIDE SUURUSE MÕJUST

Vaadeldud väärtegude (LS § 227 lg 1, LS § 227 lg 2, LS § 227 lg 3, LS § 227 lg 4, LS § 224, LS § 239-240) keskmiste määratud rahatrahvide võrdlemisel esimese rikkumisega piirdunud ja korduvalt sama tüüpi rikkumise toime pannud isikute vahel, võib täheldada, et rahatrahvi suurus korduvrikkumise ärahoidmisele mõju ei avalda.

Antud väärtegedest paistis ainult LS § 227 lg 4 puhul silma võimalus, et suurem keskmine rahatrahv suudab ära hoida järgmise rikkumise, kuid tänu korduvrikkujate väga väiksele valimile, ei saa selles kindel olla.

Enamikule liiklejaist avaldab kindlasti ennetavat mõju karistuse fakt kui selline, kuid rahatrahvi (keskmine) suurus üldiselt rolli ei mängi. Mõju ei pruukinud ilmneda ka seetõttu, et reaalselt määratud karistused on piisavalt väiksed ja n.ö piir, kust alates trahvi suurusel on mõju, ei avaldunud. Sellele võis viidata LS § 227 lg 4 (suur kiiruseületamine), mille puhul rahatrahvid on suured ja kus võis teha järelduse, et määratud trahv võis hoida ära järgmiste rikkumiste toimepanemist. Sellest tulenevalt võiks rakendada senisest karmimat karistuspraktikat väga väikeste rahatrahvide määramisest loobumisega. Selle mõjususe nõuab pikemaajalist põhjalikku analüüsi.

Kindlasti on teatud hulk liiklejaid, keda rahatrahvi määr üldiselt vaos ei hoia, kas siis seetõttu, et kuitahes suure rahatrahvi tasumine ei ole mingisugune probleem või siis seetõttu, et kavatsus trahve maksta puudub.